

O PRIMBLARE PRIN MUNȚI

Vasile ALECSANDRI¹

De mult doream a vedea portretul lui Alexandru vodă Lăpușneanul² și, aflând că se găsea la mănăstirea Pângărați³, mă hotărâi a face o primblare pân-acolo. Mă pornii deci într-o amiază de la Piatra⁴, întovărășit de doi tineri poeți și de un tânăr judecător care, având norocire de a nu fi cât de puțin poet, se îngriji de viitor și luă cu el doi harbuji⁵ groși ca cei de Bender și o pungă mare plină de tutun. Aceste provizii ne păzură cam deșănțate pentru o primblare de două ceasuri, însă urma ne încredință că, în privirea mulțumirilor trupești, e mult mai priitor de a fi cineva judecător decât amorezul muzelor.

Ne pornirăm pe la sfințitul soarelui, plini de veselie și de sperare și, grămădiți ca vai de noi într-o brișcă de Brașov care, urmând obiceiului surorilor sale numite brașovence, ne scutura ca pe niște saci de nuci; dar ce ne păsa nouă! Lumea întregă atunci era a noastră! cerul era atât de limpede și de albastru, priveliștea în toate părțile se arăta atât de veselă și măreață, toată firea⁶ ne zâmbea cu un farmec atât de dulce! Ce ne păsa nouă!... În ceasul acela nimeni dintre noi nu și-ar fi dat locul său nici măcar pe un tron, pentru că, deși zdruncinăturile briștii se înmulțeau cu cât ea se înainta pe pietrișul drumului de pe malul Bistriței, cu atât creștea și mulțumirea noastră.

Convorbirea noastră se putea asemana fără greșală cu un sabaș jidovesc: toți vorbeam deodată fără a mai aștepta răspuns și toți ne porneam delaolaltă la răs ca niște

¹ Textul redat aici a fost preluat din Vasile Alecsandri, *Proză. Amintiri, povestiri romantice*, ediție comentată de Alexandru Marcu, Editura Scrisul Românesc S.A., Craiova, 1939, p. 5-28. Notele redatate în continuare sunt cele care întregesc ediția din anul 1939.

Prima dată a fost publicat în revista „Propășirea” de la Iași (1844), spre a fi retipărit mai târziu (1857) cu intercalarea a două episoade romanțioase (*O intrigă la bal masché* și *Toader și Mărința*, care – desfigurând unitatea de ton și inspirație a povestirii – au fost omise din prezenta ediție), această *Primblare* prin munții Moldovei, mai precis la poalele Ceahlăului, face parte din ciclul de impresii autobiografice ale poetului și, în afara văditelor calități literare, ne oferă prilejul de a cunoaște împrejurările în care a cules poeziile populare, de care și-a legat definitiv numele în istoria folclorului românesc.

² Domnul Moldovei (1552-1561; 1564-1568)

³ Mănăstire (azi penitenciar) din regiunea Ceahlăului.

⁴ Piatra Neamț.

⁵ Mold. pepeni verzi.

⁶ Natura.

nebuni, unul într-o notă scârțâitoare, altul cu un ton de *bas-taille*⁷, un al treilea imitând rulatele oarecărei demoazele vădane ce are obicei a cânta prin adunări. Românii ce întâlneau stau în drum și se uitau la noi făcându-și cruce, iar unii, luând pildă fără voie, trânteau niște hohote de se răsuna câmpul. Acest lucru îmi aduse aminte de un provincial cu frica lui Dumnezeu care, fiind întrebat la teatru de ce râdea mai tare decât toți de vreme ce nu înțelegea nimic, el răspunse cu nevinovăție că râdea de râsul celorlalți și – mai ales – pentru că plătise zece lei.

Cu toate acestea, fiindcă tot lucrul în lume trebuie să aibă un sfârșit, convorbirea noastră atât de fierbinte începu a slăbi și se prefăcu, încet-încet, într-un quatuor⁸ muzical, vrednic de a încânta urechile îngerești, dacă nu ar fi avut o deplină asemănare cu un concert drăcesc. Unul din noi suspina cu duioșie o bucată dintr-o simfonie a lui Mozart⁹; altul, mai tare la suflet, îi răspundea prin vestitul și voinicescul cântec al lui Bujor: *frunză verde de năgară*; al treilea șuiera ca o mierlă un valț sfâbesc și al patrulea striga în gura mare corul dracilor din opera *Robert diavolul*¹⁰. Această armonie, alcătuită din atâte armonii deosebite, informa¹¹ un soi de dihanie muzicală, vrednică de însemnat în analele cacofoniei.

Din vorbă în vorbă, din hohot în hohot și din cântec în cântec, ne trezirăm deodată în mijlocul Bistriței. Atunci, ca și când o putere nevăzută ne-ar fi strâns de gât, glasurile noastre se stinseră și se făcu între noi o adâncă tăcere. Câteva fețe schimbau fețe, căci Bistrița clocotea împrejurul nostru, pare că ar fi dorit a ne trimite în fundul ei ca să ne sfârșim concertul; valurile se izbeau cu repejune turbată asupra roților și clătinau trăsura ca cu o mână de urias; fieștecăre dintre noi se cumpănea în toate chipurile pentru ca să nu se prăvale brișca, mai ales că malul era cam departe și bolovanii din fundul apei cam mari. Cu cât însă ne înaintam, valurile clocoteau, roțile lunecau pe pietre, caii se speriau, vizitiul îndesa cu țipetele și cu biciul și Bistrița se suia mereu! Iară noi... noi nici cântam, nici râdeam. Știu însă că atunci am fi schimbat cu bucurie locurile noastre pe tronuri.

Iată-ne pe mal dincolo; slavă Domnului! am scăpat; pare că ne răsufăm mai lesne. Ne oprim puțin ca să se răsufle și caii și să ne aprindem țigările. Următoarea convorbire naște între noi:

- Măi, măi, grozavă-i Bistrița!
- Repede apă!
- Frică v-a fost?
- Frică? Nicidecum.
- Dar pare că erați schimbați la față.

⁷ Fr. Basse-taille = voce între bariton și bas.

⁸ Compoziție muzicală pentru patru părți.

⁹ Compozitor austriac (1756-1791), cunoscut mai ales pentru operele sale: „Nunta lui Figaro”, „Don Juan” și un apreciat „Requiem”.

¹⁰ „Robert de Diable”, opera compozitorului german G. Meyerber (1791-1864), autorul „Hughenoților”. Contemporan cu V. Alecsandri, era celebru pe vremea sa ca și italianul Rossini.

¹¹ Alcătuia.

– N-ai văzut bine.

Pas de nu te încrede după aceasta că graiul a fost dat omului ca să-și răstălmăcească gândul!

Ne pornirăm peste un sfert [de ceas], aruncând câte o căutătură posomorâtă locului pe unde trecusem, și ajunserăm în curând la alt vad, mai mic; însă în tot drumul acesta, ce se întinde pe malul drept al Bistriței și care trece prin satul numit Vaduri, ne-am arătat mult mai cuminiți în faptă și în vorbă. Fieștecare vorbea pe rând, povestind câte o întâmplare tristă sau grozavă, în care apa giuca¹² rolul cel mai însemnat. Câte înecări am știut, toate s-au istorisit cu un talent deosebit, mai ales că suvenirul Bistriței era încă viu.

Acel al doilea vad l-am trecut cu o nepăsare eroică, fiindcă acum ne deprinseserăm cu primejdiile. Omul se deprinde cu toate lucrurile în lume. Cei mai vestiți eroi au simțit un ce care semăna cu frica la cele întâi bătălii; în urmare, ni se poate ierta neliniștirea care ne-a cuprins la cea întâi luptă a noastră cu o apă atât de înșelătoare ca Bistrița, mai ales că acea mică tulburare nu ne-a oprit nicidecum de a admira mai târziu frumosul și mărețul apus al soarelui. Un entuziasm poetic ne-a pătruns pe toți, până și pe judecător; căci priveliștea era vrednică de a încânta sufletele cele mai adormite și vrăjmașii cei mai aprigi ai naturii. În dreapta noastră un lanț de munți, printre care Scăricica se înălța cu mândrie; în stânga alt lanț de dealuri îmbrăcate cu tufari sălbatici; în urmă-ne, ca o strajă depărtată, *Pietricica*, ce pare că păzește târgul Pietrei, culcat la picioarele ei; în fața noastră, un amfiteatru de alți munți acoperiți cu brazi nalți, care se zugrăveau ca o armie¹³ întreagă pe cerul înflăcărat de razele cele de pe urmă ale soarelui. Din toate părțile tot înălțimi, și înălțimi adevărate, care te fac și mai mic decât ești și la care trebuie să te uiți cu capul gol, pentru că-ți cade căciula de la sineși. Cum să nu se mire cineva! Cum să nu i se aprindă închipuirea!

Noi, în ciuda celor ce se fac că nimic în lume nu poate fi destul de frumos pentru ei, noi, zic, am găsit o mare mulțumire la privirea acelor locuri mărețe și negreșit am strigat: *mari sunt minunile tale, Doamne!* dacă nu ne-am fi adus aminte tocmai atunci de un străin care, văzând șlicul¹⁴ unui logofăt mare¹⁵, a zis tot acele cuvinte.

Acum amurgise mai de tot, caii obosiseră, și noi începuserăm a simți oarecare dureri prin șolduri, când sosirăm la Pângărați¹⁶. Preacuviosul egumen [al] acestei vechi mănăstiri, om verde de trup și de suflet, ne primi cu o bucurie și cu o bunătate ce îi câștigară îndată dragostea și respectul nostru. De-abia ne așezaserăm în casă pe un pat lung, și îndată ni se

¹² Mold. juca.

¹³ Oștire.

¹⁴ Ișlicul, tichie, făcând parte din costumul boieresc.

¹⁵ Marele logofăt era sfetnicul de căpetenie al domnului.

¹⁶ „Această mănăstire a fost zidită de domnul Alecsandru Lăpușneanul spre prăznuirea hramului Sf. mare mucenic Dimitrie izvorătorul de mir (Anul 1564-1569). Se zice că pe locul acela trăia un pustnic cuvios și că după sfătuirea lui ar fi zidit Lăpușneanul mănăstirea Pângărați, pe care totdeauna a și înzestrat-o cu multa avere și moșii; iar pe pustnic l-a făcut egumen, acolo pe toată viața”. (Nota lui V. Alecsandri).

înfățișă un frate¹⁷ purtând o tablă¹⁸ încărcată de chisele cu dulcețuri și de pahare cu apă rece. Atunci, tuspătru am zis într-un glas: binecuvântat să fie în toate veacurile acel om înțelept care a introdus în țara noastră un obicei atât de dulce și răcoritor! Dulcețurile, cafeaua (în felegene¹⁹) și ciubucul turcesc alcătuiesc o treime nedespărțită, care în toate întâmplările vieții aduce mulțumire trupului și mângâiere sufletului!

După ce sfârșirăm cu toată pompa cuvenită ceremonia numitei treimi, ne aduserăm aminte de țelul primblării noastre și îndată am rugat pe sf.-sa egumenul să ne arate portretul lui Alexandru vodă Lăpușneanul.

– Acea icoană – ne răspunse Sfinția Sa – a fost ridicată de-aici și dusă la mănăstirea Slatina²⁰, ce este zidită tot de acel domn.

Cuvintele aceste îmi pricinuiră o tulburare întocmai ca și când mi-ar fi picat pe cap vreun fes din cele patru care împodobesc turnurile Mitropoliei!²¹ Vruî să vorbesc, în zadar!... glasul mi se tăiașe. După atâte ostenele și primejdii, să-mi văd deodată toată dorința nimicită! Nu, nu-mi rămânea altă de făcut decât să... ies în cerdac, ca să mă răcoresc.

Cerul era senin; câteva stele luceau deasupra bisericii și unele se iveau printre copacii ce acopereau vârful munților. O tăcere înfricoșată domnea în toată mănăstirea și numai din vreme în vreme se auzea în vale urlatul unui câine din sat sau țipete sperioase ale unei bufnițe ascunse în râsipuri. Mă pusei pe gânduri. Câte idei triste și vesele trecură în câteva minute prin minte-mi! câte năluci se arătară ochilor mei și se pierdură în întunericul depărtării!...

Tovarășii mei veniră după mine în cerdac; visul ce mă îngâna se șterse și ne duserăm cu toții să vizităm chiliile călugărilor.

Ne îndreptarăm prin întuneric spre o ferestruică de-abia luminată ce se zărea în șirul chiliilor de lemn; cu cât însă ne apropiam de ea, ni se părea că auzeam un soi de geamăt slab, care se prefăcu la urmă într-o psalmodie tristă și monotonă. Aprinși de curiozitate, ne agățarăm ca mătzele pe o scară ce se înđoia scârțâind sub picioarele noastre și ne gășirăm deodată cu toții înșirați pe un dulap²² îngust ce slujea de cerdac pe dinaintea acelor chilii. Poziția noastră era cu atât mai ciudată că trebuia să călcăm prin întuneric, lipindu-ne cu mâinile și cu trupul de zid, fără a ști unde punem piciorul; și dacă pierdeam cât de puțin cumpăneala, negreșit că am fi făcut până jos un *salto mortale*²³ foarte vătămător capetelor

¹⁷ Călugăr.

¹⁸ Mold. tavă.

¹⁹ Ceșcuță fără toartă.

²⁰ Mănăstire moldovenească, în părțile Fălticenilor, înălțată în 1559 de Alexandru Lăpușneanu care, muștrat de cugetul crimelor săvârșite, se călugări sub numele de Pahomie și, murind, fu îngropat acolo, alături de fiica sa, Teofana.

²¹ Mitropolia de la Iași, începută prin stăruința mitropolitului V. Costachi și restaurată, în forma-i actuală, între 1880-1887, pe ruinele vechii Mitropolii.

²² O scândură groasă.

²³ Alecsandri, care se socotea de origine venețiană și avusese prilejul să călătorească de timpuriu în Italia, ținea adesea să intercaleze astfel de expresii italiene în opera sa.

noastre; în sfârșit, găsim o ușă deschisă lângă noi, am dat năvală înlăuntru, făr-a mai zice după obicei: *blagoslovește, părinte*.

Călugărul ce ședea în acea chilie era un om ca de șaizeci de ani, cu barba albă și lungă până la brâu; el ținea într-o mână o *psaltichie*²⁴ veche și afumată, și în cealaltă, o pereche de metanii de lână neagră. Fața lui brăzduită de vreme și de patimi²⁵ vădea în el un suflet ce a fost tulburat de dureri; însă în toată persoana lui era zugrăvită o sfințenie măreață ce îi da un aer de profet.

Un pat de scânduri acoperit cu o cergă roasă, un scaun cu trei picioare și o masă pe care se vedea o cruce săpată de lemn, două prescuri și un ceaslov alcătuiau tot mobilierul acelei chilii luminate de razele unui mic jărătic și ale unei mici lumânări de ceară galbenă. Însă lucrul cel mai curios de însemnat în acel simplu locaș era un pistol vechi și ruginit ce sta spânzurat la perete, deasupra patului. Îl luai în mână, mă uitai la el cu mirare și nu mă putui opri de a râde, întrebând pe călugăr dacă ținea acea armă pentru tâlhari? Călugărul se posomorî și îmi răspunse cu glasul schimbat:

– Ba nu, fiule, nu-l țin pentru tâlhari, pentru că tâlharii n-au ce căuta la mine; dar îl păstrez ca un lucru ce a pricinuit toată nenorocirea vieții mele!

Auzind aceste cuvinte, ne-am apropiat toți de călugăr. El își lăsase capul pe piept și două lacrimi îi curgeau pe obraz. L-am rugat să ne talmăcească vorbele lui și el, după o scurtă tăcere, își scutură capul ca să alunge ideile triste și zise:

– Acum or fi mai douăzeci și doi de ani, pe vremea când au intrat turcii în Moldova ca să dea goană volintirilor²⁶, eu eram vânător de munte și pot zice, fără fală, că în tot ocolul Bistriței nu se găsea alt român mai verde și alt chitaș²⁷ mai sigur decât mine. Atunci să mă fi văzut când mă iveam pe vârful unui munte cu pletele-n vânt, cu pieptul gol, cu fața rumenă și cu durda²⁸ pe umeri! Toți care mă cunoșteau nu mă chemau altfel decât Păunașul codrilor, Voinicul voinicilor. Atunci să mă fi văzut când dam de urma unui cerb sau a unui urs, cum săream din stâncă în stâncă, pe la guri de prăpăstii adânci; cum intram singur fără frică în vizunia fiarelor sălbătice. Acum însă nu sunt de nimică; capul mi s-a făcut alb, puterile mi-au slăbit și aștept moartea din zi în zi, din ceas în ceas. Facă-se-n voia Domnului! Călugărul își făcu cruce. La 1821 eu mă însurasem și trăiam mulțumit de soarta mea. Nevasta-mi era cea mai frumoasă femeie de la munte; pare că o văd încă, după atâția amari de ani, cu părul ei negru ca pana corbului și lung pân' la călcâie, cu ochii săi muri și veseli, cu fața ei albă, cu trupul său nalt și mlădios. Sărmana Elenuță, sărmana Elenuță!... cum îi râdeau ochii când mă zărea pe deal, întorcându-mă acasă cu vânatul de-a umeri! cum alerga ea degrabă înainte-mi ca o pasăre voioasă! cât îmi creștea mie inima-n piept auzind glasul ei! Dumnezeu s-o ierte, căci bune zile am petrecut cât am trăit cu dânsa.

²⁴ Psaltire, cu indicația cântărilor.

²⁵ Suferințe.

²⁶ Voluntarii revoluționarului eterist [Alexandru] Ipsilanti (1821).

²⁷ Mold. țintaș.

²⁸ Pușcă scurtă.

Călugărul, zicând aceste, ținti ochii în jos și stătu puțin afundat în gânduri; tot trupul lui părea împietrit; numai buzele i se mișcau și, din vreme în vreme, pronunța cu un glas slab: „bune zile, bune zile”. În sfârșit, el se trezi și sări deodată pe picioare, tulburat, aprins; părul i se zburlise pe cap, mâinile-i tremurau, mușchii obrazului i se încordaseră.

– Într-o zi, răcni călugărul, iată că mă întorc acasă de la vânat și găsesc casa pustie; caut, strig nevasta... nimeni; ies afară, mă duc la vecini să-i întreb; casele lor, ca și a mea, erau părăsite. Alerg ca un nebun în toate părțile, chiui prin munte... muntele singur îmi răspunde. În sfârșit, dau peste un biet cioban care îmi spune că pe la amiază au trecut prin sat o mână de turci. Atunci, inima m-a povățuit, mă arunc turbat pe urmele cailor, ajung într-o dumbravă pe malul Bistriței și, deodată, aud răcnetele nevastei mele. Sărmana se zbătea cu desperare în brațele unui turc nelegiuit!... Într-o clipă, fără ști ce fac, slobod pușca și văd păgânu! zvârcolindu-se în sânge. Ceilalți trei tovarăși ai lui sar la iatagane, dar nu le dau vreme, ci mă izbesc între ei ca un leu turbat și fac proașcă cu stratul puștii. Pe care-l ajungeam, era mort! Pare că-i văd tuspatru lungiți la pământ, unul cu fâlcile strămutate, altul cu capul sfârâmat! Priveam la ei cu o mulțumire crudă, râdeam ca un nebun și strigam în gura mare: am ucis păgânii!... dar mă înșelam; toți nu muriseră; unul din ei era numai amețit.

Trei zile după acea întâmplare mă găseam cu nevasta în căsuța mea. Afară era un întuneric de nu-ți puteai zări mâna; nici o stea nu strălucea pe cer și bătea un vânt rece care suiera printre crăpăturile ușii. Elenuța era îngrijită și din vreme în vreme își făcea cruce. Eu însumi mă simțeam neliniștit, căci o presimțire urăcioasă mă tulbura. Deodată, auzii în depărtare urletul unui lup și nechezarea speriată a unui cal. Luaui degrabă pușca și vrui să ies însă Elenuța mă opri zicându-mi: nu te duce, bărbate, nu te duce că-mi vestește inima a rău; nu mă lăsa singură. Dar eu n-am ascultat-o și am ieșit. Ah! Blestemat să fie ceasul în care am trecut pragul ușii! Căci de ședeam acasă nu mi s-ar fi întâmplat ceea ce vă povestesc eu acum.

Doouă ceasuri am alergat pe câmpii după glasul lupului cu dorință de a-l găsi; dar cu cât mergeam spre dânsul, el se depărta; în sfârșit, negăsindu-l, m-am întors spre casă. Ușa era deschisă și înlăuntru se auzea un vaiet slab ca de om care moare. Intru și văd pe biata nevastă lungită jos la pământ, plină de sânge și dându-și duhul.

Atunci durerea m-a turbat, desperarea m-a făcut nebun și nu-mi aduc altă aminte din ceasul acela decât cuvintele cele de pe urmă ale Elenuței: De ce nu ai șezut cu mine, Gheorghe? îmi zicea sărmana, că poate acum eu n-aș muri. Bine îți spuneam că inima-mi prevestea de rău!... Cum te-ai dus, peste puțin a intrat aici unul din acei patru turci [pe] care ai ucis când m-ai scăpat, s-a uitat la mine cu ochi de fiară și fără milă, a tras cu pistolul în mine. Ah! Gheorghe, de ce nu m-ai ascultat? Acum vezi că-mi dau sufletul. Rămâi sănătos, dragul meu; nu uita pe Elenuța.

Călugărul plângea și se bocea ca un copil, povestindu-ne moartea femeii lui; iar după ce se liniști puțin, el luă în mână pistolul ce ne mirase atât de mult și urmă așa:

– Lângă trupul Elenuței am găsit pistolul acesta; el a răpit viața nevastei mele, el mi-a răpit și norocirea mea! Iată de ce îl păstrez, iar nu pentru tâlhari!

Sfârșind, bătrânul ieși iute din chilie; pasurile lui se auziră sunând pe lespezile din ogradă și se pierdură în depărtare. Am aflat a doua zi că el a petrecut noaptea rătăcind ca o nălucă pe malurile Bistriței.

Ne întoarserăm mâhniți și pe gânduri la arhondaric²⁹, unde ne aștepta o masă vrednică de a îndestula niște stomacuri de poeți și de judecători care, de când e lumea, sunt cunoscute de flămânde și lacome; și, fiindcă din nenorocire, materialismul înădușă foarte ades idealismul, privilegiștea acelei mese ne-a împrăștiat îndată ideile triste și a trezit în noi oarecare gădilire stomahică ce avea multă asemănare cu foamea. Ne-am pus deci boierește împrejur, am ospătat frumos și, fără a mai prelungi cu vorba, ne-am dus la culcat ca niște creștini ce aveam de gând a ne scula dimineață spre a ne întoarce la Piatra. Somnul însă nu vine lesne la patru tineri când ei sunt culcați într-o singură cameră; căci afară de glumele vesele și de nebuniile ce au de făcut între ei până a nu stinge lumânarea, adeseori ceasurile lor trec repede în povestiri de întâmplări interesante.

Boieri d-voastră, zise judecătorul, de vreme ce ne-am pus pe povestit, am să vă spun și eu o anecdotă judecătorească foarte curioasă: Logofeția Dreptății³⁰ în pricina Căminariului³¹.

Destul, destul! strigarăm cu toții; și lumânarea se stinse în ciuda judecătorului.

De abia puseserăm capetele pe perne, de abia începuse somnul a ne fura și iată că unul din noi se scoală iute, strigă cât poate să ne trezim, aleargă prin cameră, aprinde lumânările, face în sfârșit o zvoană atât de mare încât cu toții sărim din paturi, socotind că s-a aprins monastirea sau că ne calcă tâlharii.

Ce este? îl întrebăm.

El însă, cu o față liniștită, ne pofteste foarte serios să ne aprindem ciubucele și să ne așezăm grecește pe divan. Fieștecare din noi, jumătate speriat, jumătate răsând, urmează după poftirea lui; toți ne punem în rând ca niște boieri divaniști și tulburătorul atunci, luând un aer de Mirabeau³², ne zice:

– Boieri dumneavoastră, trebuie să vă mărturisesc că orice întreprindere neîmplinită din partea unui om, mi s-a părut cea mai vie dovadă de slăbiciune a caracterului său; în urmare, noi patru, care ne-am pus viața în primejdie pentru ca să vedem portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul, suntem amenințați de a fi cuprinși în categoria mai sus pomenitului, adică a omului fără caracter, de vreme ce proiectul nostru a picat în apă sau, mai bine zicând, au rămas baltă. De datoria noastră este dar a face toate chipurile spre a scăpa de o astfel de rușine; și eu vă propun, cinstiți boieri, să întreprindem o faptă mult mai îndrazneață decât cea dintâi, adică să ne hotărâm a merge la Ceahlău spre a ne acăța de vârful lui. Acolo, fiecare va fi liber a improviza fel de fel de ode, elegii, sau alte asemenea parascovenii și bocituri poetice și pe urmă va putea întrebuița tot acea libertate spre a se da de-a

²⁹ Locul unde sunt găzduiți oaspeții la mănăstire.

³⁰ Suprema instanță judecătorească.

³¹ Cel însărcinat cu dajdia băuturilor.

³² Honore-Gabriel Mirabeau (1749-1791), cel mai iscusit orator al Revoluției Franceze.

rostogulul până în vale, pentru deplina sa încredințare că pământul are o mare atragere asupra atomelor și că e mult mai lesne a cădea decât a se înălța... Cine din d-voastră primește propunerea mea, să ridice mâna”.

Opt mâni de-odată s-au ridicat în aer și o salvă de bateri în palme au adeverit primirea noastră. După aceasta seantă³³ parlamentară, toți ne-am dus la culcat și pân-a doua zi ne-am îngănat cu o mulțime de visuri ciudate. Lucru de însemnat. Toți am visat apa Bistriței!

Când se revarsă zorile, noi ne și luaserăm ziua-bună de la Sf[inția]. Sa egumenul ce ne ospătase atât de bine și ne acățam voioși pe cărarea îngustă care suie dealul Grohotișului. Trăsura noastră se auzea duruind în fundul vlei, pe pietrișul pâraelor, și pocnitele biciului vezeteului răsuna din stâncă în stâncă, din deal în deal, din codru în codru, ca niște împușcături de pistoale. Noi însă, ne suiam mereu cu ciubucele de-a umere, strigând, râzând, chiuind prin codru, pocnind în frunze, plecând crengile alunișilor, făcând toate nebuniile ce ne trecea prin cap, fără a ne îngriji de prăpăstiile grozave pe lângă care șerpuia cărarușă. Trebuie însă să mărturisesc că negura ce acoperea muntele ca un vâl vânat, ne oprea de a vedea cu ochii primejdia acelui drum. Cu cât lumina se iveau pe cer, aburii de prin fundul văilor se ridica în văzduh și da lucrurilor o privire fantastică. Când și când un stejar înalt, răzbătând pâcla³⁴, ni se arăta ca o nălucă din altă lume, cu brațele întinse, cu trupul învăluit de un giulgiu alb; și, din vreme în vreme, câte un vultur speriat bătea din aripi și se izbea în sus, umplând codrul de țipete fioroase.

Demult mergeam iar vârful Grohotișului nici că se mai zărea.

– Măi fraților, zise unul din noi: cine din voi are arme cu el?

– Eu, răspunse altul; am un pistol mic.

– Și ce ai face cu pistolul dacă ne-ar ieși un urs înainte?

– Auzi întrebare! Ași trage în el.

Cel dintâi clătină din cap, zicând:

– Să deie Dumnezeu! dar pare că n-ași crede. Mulți voinici se arată după bătălie, da și mai mulți se arată înainte. Nu râdeți și ascultați mai bine cele ce mi-au povestit un moșneag de la Vrancea; pe urmă vă veți încredința dacă îi vine cuiva în gând să tragă cu pistolul sau cu pușca când i se întâmplă să se găsească bot la bot cu un urs care nu înțelege de *diha Catrino*! Nevasta unui pădurar se dusese într-o zi prin codru să culeagă fragi; cum culegea biata femeie, aude mormăind la spatele ei, se întoarce iute și ce să vadă? Coș-coge dihanie, un urs strașnic de mare ce se ridicase pe două picioare și da din cele de-nainte ca și când i-ar fi făcând semn să vie ca să-l sărute. Femeia nu-și pierdu cumpătul ci, răcnind odată din toată puterea, îi aruncă coșul cu fragi în cap. Ursul meu, rușinat se vede, de o primire atât de rea din partea sexului frumos, se duse fugind să-și ascundă rușinea în fundul codrilor și pădurărița, pe de altă parte, își luă iute talpășița, după cum zice vorba; și pân-acasă ținu numai o fugă; însă cum a ajuns a și picat la pat bolnavă de friguri. Câte babe din sat, toate au descântat-o, au căutat-

³³ Fr. séance = ședință.

³⁴ Mold. ceață.

o, dar degeaba; căci mergea din zi în zi mai rău; în sfârșit o cloanță bătrână o sfătui să se afume cu păr de urs, zicând că nu era alt chip de scăpat. A doua zi de cu noapte pădurarul, luând pușca pe spate, se porni în codru ca să-i aducă păr de urs; el se suia pe o cărărușă îngustă, ca aceasta a noastră, și gândea întocmai ceea ce gândim noi acum, adică: cum să facă și ce să facă dacă s-ar întâlni cu o jiganie mârâitoare. Tot mergând și gândind, iată că ajunge la vârful dealului, ce era foarte greu de suit, de pildă ca piscul pe care ne acățăm noi acum; și cum se urca pe brânci, de-odată se lovește cap în cap cu un urs.

Ursu, ursu!, a strigat deodată cel ce mergea înaintea noastră pe cărare; și s-a oprit tremurând ca o vargă. Acest țipet ne-a înfipt pe loc și ochii noștri s-au ținut înainte asupra unei matahale negre ce se zărea de abia prin păclă. Cel ce avea pistolul îl uită frumos în buzunar și nimănui nu-i veni în gând ca să-l îndemne a se înarma cu el. Din norocire acea grozavă matahală a început a șuiera peste puțin, căci nu era altă decât un român care sta lungit pe iarbă. Mare rușine ne-a cuprins atunci pe toți, aflând că ne spărieserăm degeaba și mărturisesc cu umilință că din galbini la față ce eram, ne-am înroșit ca niște demozele de pension.

– Iată, domnilor, ne-au zis atunci povestitorul, iată cum se face că-și uită cineva armele-n brâu la vreme de nevoie. Nu mai am trebuință dar a urma istoria pădurarului.

Acolo era tocmai vârful Grohotișului. Ne-am pus jos să ne odihnim și – în vreme de – jumătate de ceas am stat față la una din cele mai frumoase priveliști. Razele soarelui începeau a răzbate printre copacii de pe creștetul munților și[-i] da negurei ce-i cuprindea o văpsală roșietică; iar în fundul văilor, unde păcla era încă deasă, abia se zărea, ca printr-un vis, apa Bistriții ce părea ca o dungă albă. Acea dungă se făcea din minut în minut mai lată și mai limpede; și, deodată, când soarele s-a ivit pe cer umplând toată întinderea de lumină, deodată frumoasa vale a Bistriții a steclit ca o panoramă, cu râul său repede pe care se coborau vreo câteva plute, cu munți înalți și tufoși ce o împrejură, cu satele sale, semănate pe costișe ca niște jucării; într-un cuvânt, cu tot farmecul care împodobește natura sa mândră și sălbatică. Nu voi uita niciodată impresia ce am primit la acea minunată priveliște! Admirarea noastră negăsind cuvinte ca să se talmăcească, s-au răsuflat prin vreo două duzini de A! și de O!, carele s-au ridicat spre ceruri ca niște imne de laude.

Multe soiuri de peisagiuri am văzut prin deosebite țări, dar rare ori am întâlnit acea frumusețe măreață și sălbatică, prin care se deosebesc munții Moldovei. Acolo pământul, codrii, stâncile, pâraele, sunt încă în starea primitivă a firei și nicăieri nu se vedește mâna omului cu prefacerile ei uricioase și prozaice. La munte omul este mai simplu, viața lui este mai în liniște, năravurile sunt mai nevinovate. Munteanu-i curat la suflet, liber la gând și la vorbă și verde de trup ca brazii subt care trăiește. Munteanca-i înaltă de boiu³⁵, albă, veselă, sprintenă, isteată și frumoasă. Cum să nu-ți bată inima de bucurie și de mulțumire în sânul unor locuri atât de mărețe și de poetice, locuite de un neam de oameni a căror înfățișare îți

³⁵ Mijloc, statură.

umple ochii și sufletul! Locuri pline de aducere aminte a strămoșilor noștri, de povești fantastice și mai ales de doine armonioase!

Multe mici întâmplări am avut până a nu ajunge la Ceahlău; dar cadrul acestui articol nu mă iartă a le povesti pe toate. Voi trece dar subț tăcere întâlnirea noastră cu o tânără și frumoasă româncă ce se suia călare la munte care, auzindu-ne cântând un cântec vechi:

Ia-mă, leliță, călare
Că nu mai pot de picioare
Și nu pot merge pe jos,
Că mi-i drumul grunzuros.
ne răspunse răsând și, totodată, cântând:
Eu, puiule, te-oi lua
Când o face plopul pere
Și răchita micșunele.

Asemine nu voi pomeni nimic despre nedelicatețea unui cărd de boi de frunte care, întâlnindu-se cu noi pe podul de la Răpciuni, vroia numai decât să ne arunce cu coarnele în Bistrița, sub cuvânt că boii trebuie să aibă pasul asupra boierilor și feciorilor de boieri, fiindcă și ei au fost feciori de *boi eri* și ca astăzi sunt boi întregi.

Tot asemine voi păstra cea mai adâncă taină asupra unui război [h]omeric ce am avut cu niște amazoane în catrințe, care culegeau poame într-o livadă [și] care, văzându-ne că sărim peste gard și că ne înaintăm spre ele ca niște zmei spre a le lua câteva poame, au început a ne improșa cu coarne³⁶, răsând și strigându-ne: „Nu șuguiți³⁷, domnilor, cu coarnele că vi se pot prinde de frunte”. Noi am răspuns cu mărinimie că nu suntem însurați și am dat înainte întocmai ca un zid de aramă, fără a ne îngriji de glonțurile și ghiulelele ce ploua asupra noastră; zic ghiulele, pentru că fetele, văzând eroica noastră îndrăzneală, începură a adaogi și mere pe lângă celelalte mai mici improșcături de care se slujeau în sistemul lor de bătălie. Atacul nostru a fost vrednic de toata lauda, dar și apărarea fetelor merită nu mai puține urări de slavă; și găsesc de datoria mea a mărturisi că dacă amazoanele noastre nu și-ar fi mântuit proviziile de război, biruința ar fi plecat în partea lor.

Lupta se sfârși în favorul nostru. Noi însă, ca niște biruitori cu inima măreață, departe de a pune subț robie pe frumoasele dușmance, le-am lăudat, le-am mângâiat, le-am dat câte o frățescă sărutare și pe urmă ne-am urmat drumul nostru, fără a fi mai fuduli decât înainte, dar mult mai voioși la suflet, pentru că fetițele:

Erau mândre, mândruite,
Cu flori galbine-n coșițe,
Cu flori roșii pe gurițe;

Ș-aveau glas de păsărică,
Ș-aveau ochi de porumbică,
Ș-aveau suflet de voinică.

³⁶ Aici, poame sălbatice.

³⁷ Mold. a glumi.

Mă voi grăbi a ajunge la schitul Hangului, pentru două pricini de căpetenie, foamea și osteneala. De două ceasuri de când ne primblam apostolicește prin dealuri și prin văi, nu ne hrănisem decât cu priveliști poetice și cu aer curat; aveam deci toată dreptatea de a dori o gazdă bună și o masă creștinească, precum le-am și găsit la maica M. Ce folos însă! căci în ziua aceea eram goniți de o soartă poznașă, care avea de gând să ne prefacă în antropofagi.

De abia începuserăm a ne odihni puțin pregătindu-ne fălcile cu sperarea unui borș călugăresc când iată, nu știu cine se apucă de pomenit de schitul Durău, zicând că se găsea cale de jumătate ceas numai de locul unde ne aflam; și noi îndată, ca niște nebuni, uitând și foamea și masa ce se gătea, fără a ne îngrijini cum că amurgise, îndată zic, ne și pornirăm spre Durău, cu hotărârea să ne întoarcem mai târziu la Hangu. Judecătorul însă, mai cuminte decât toți, rămase și ne dovedi încă odată prin aceasta faptă înțeleaptă că, în privința științelor mulțămirilor trupești, superioritatea spiritului judecătoresc asupra celui poetic este netăgăduită și că deosebirea între amândouă este ca de la pământ la cer.

În vreme de jumătate de ceas voiajul a fost destul de vesel, mai ales că Ceahlăul ni se arăta în toată mărirea lui, ca un uriaș ce și-ar fi întins capul pe de-asupra munților ca să privească apusul soarelui. Umbrele se suiseră treptat, ascunzând în întuneric stâncile mari și codrii sălbatici de pe coastele lui; și numai Panaghia, stânca cea piramidală de pe creștetul său, era încă luminată de razele aurite ale soarelui. Unul din noi, privind Ceahlăul în minutul acela, îl aseamnă cu un urs negru, purtând pe cap un coif de aur; altul iar, țintindu-și ochii asupra Panaghiei, ne ținu un cuvânt foarte tainic în înțelesul lui, vroind a găsi oarecare asemănare între ea și între legea creștinească care au ieșit din întunecimea păgânismului plină de lumina adevărului... Stânca se pierdu în umbră foarte aproape pentru orator. Noi însă începeam a ne căi că ne porniserăm de la Hangu, fiind că noaptea se îndesa la tot pasul și că de abia mai puteam cunoaște drumul și bolovanii ce slujea de punți firești pentru trecerea pâraelor.

Nu am trebuință să mai adaug că ne-am rătăcit. Lucrul acesta, deși cu adevărat nu ni s-ar fi întâmplat, totuși l-ași iscodi din capul meu pentru interesul acestei povestiri; căci în ziua de astăzi o primblare la munți fără cea mai mică rătăcire pare ca o călătorie pe mare fără furtună, sau ca o nuntă fără lăutari. Poflesc dar pe onorații cetitori, iubitori de adevăr, să binevoiască a-și închipui trei tineri zdrobiți de osteneală, șovăind pe la guri de prăpăstii adânci, ca niște umbre rătăcite pe malul Aheronului și neavând altă nădejde înaintea ochilor decât de a petrece o noapte flămândă în adunarea urșilor și a mâștilor sălbaticе.

Poziția noastră era cât se poate de uricioasă; însă Providența, care se îngrijește de soarta celor buni și nevinovați, binevoi a ne socoti și pe noi din numărul acestora și ne trimise întru ajutor un cioban tânăr și voinic, care ne sluji de călăuză până la Durău. Ajungând însă acolo, soarta ne dete cea de pe urmă și mai grozavă lovitură. Egumenul se duse la târg luând și cheile de la cămară! Am rămas trăsniți pe loc când am aflat această veste înfricoșată; și unul din noi s-a culcat cu fața în sus zicând că a și murit. Dacă ceream ceva, călugării ne răspundeau:

– N-avem nimic, fiilor; noi suntem niște sărmani ce ne ținem numai cu Domnul.

- N-aveți măcar o picătură de vin?
- Nu, fiilor, nici vin, nici mângâiere! ...
- Prin mângâiere călugării înțeleg rachiul.
- Și cu ce vă hrăniți, părinte?
- Cu Domnul.

Îmi venea să-l strâng de gât în numele Domnului. Am stat puțin să mai prindem la putere și, vizitând din fugă mănăstirea, ne-am pornit înapoi spre Hangu, întovărășiți de un călugăr ce-l luasem ca să ne arate drumul și care ducea în mână un fanar³⁸ aprins. Tovarășii mei, fiind mai buni de picior decât mine, mergeau pe jos înainte cântând *Marseillaise: Allons enfants de la patrie*; iar eu îi urmăream de departe pe un cal fără șea ce găsisem la poarta schitului și care, nesuferind frâul căci era sălbatic și iubitor de libertate, se lăsa să-l cârmuiesc de o funie sadea ce-i legasem de gât mai mult spre podoaba lui.

Nu voi uita cât oi trăi acea plimbare fantastică prin întunericul codrului; toate lucrurile ce ne înconjurau luau o privire sperioasă sub razele luminii fânarului; iar mai ales umbrele noastre, prin mișcările lor deosebite, producea o fantasmagorie cumplită. Ori încotro ne uitam, părea că se ridica înaintea noastră tot uriași; mii de arătări treceau iute aproape de noi, fugeau de se ascundeau în fundul codrului și apoi iar se iveau și iar piereau în văzduh. Freamătul frunzelor avea un suflet misterios care da fiori și mă făcea să-mi închipuiesc că auzeam șoapte jalnice din altă lume. Mai cu seamă când țipa în depărtare vreo bufniță speriată, atunci simțirile mi se exaltau atât de mult, că mă credeam alungat de duhuri adevărate; părea că le vedeam cum mă îngâna și cum căuta să mă rătăcească în sânul codrului. Se vede că foamea are multă înrăurire asupra închipuirii; sfătuiesc dar pe poeții noștri să facă dietă douăzeci și patru de ceasuri când or vrea a se apuca de vreo compunere.

Cum mergeam cu toții pe lângă călugăr ascultând cu luare aminte o istorie de hoți ce ne povestea și pe care, cu ajutorul lui Dumnezeu, o voi povesti-o și eu altă dată cititorilor mei, deodată zărirăm înaintea noastră un foc mic care se legăna în văzduh cu o mișcare regulată, ca o limbă de clopot. Am întrebat pe călugăr ce putea să fie dar până nu apucă el a ne răspunde, ne trezirăm față-n față cu un român ce ținea un lemn aprins în mână, pe care-l clătina neconținut dinaintea lui, pentru ca să cunoască drumul.

- De unde vii, Gheorghii? îl întrebă călugărul.
- De la hora din sat, părinte; am cântat din cimpoi pân' ce-a înnoptat bine; și acu mă duc la stână în deal.

Auzind vorba de cimpoi și de horă, m-am apropiat de cioban și l-am îndemnat să ne cânte o doină; îndată el și-a scos cimpoiul din dășagă, l-a umflat, l-a pregătit și, rezemându-se de un brad, a început să sune cântecul cel mai frumos, cel mai jalnic, cel mai cu suflet ce-am auzit eu pe lume: doina de la munte, acea melodie curat românească, în care toata inima omului se tâlmăcește prin suspinuri puternice și prin note dulci și duioase; doina jalnică care face pe român să ofteze fără voie și care cuprinde în sânul ei un dor tainic după o fericire

³⁸ Mold. felinar.

pierdută. Eu, de câte ori aud doina, îmi pare că aud Moldova plângând după slava sa cea veche.

După ce sfârși, îl rugai pe cioban să cânte și din gură; și el, împreunându-se cu cimpoiul, începu cu un glas limpede puternic a cânta următoarele versuri pe muzica doinei:

Frunză verde de alună,
Trece voinicul pe lună
Și codrul voios răsună.

Frunzuliță de brad mică,
Ese hoțul din potică,
Fără grije, fără frică.

Trece hoțul șuerând,
Pe cărare coborând
Și din frunze împușcând.

Și le zice: „Cale bună!
Unde mergeți împreună,
Dragii mei, noaptea pe lună?”

Măi voinice, voinicele,
Ie-ți tăișul de plăsele
Și cea durdă de oțele,

Decât în curtea domnească,
Sau în punga ciocoască,
Mai bine-n cea voinicească.

Ca să prindă gios, în vale,
Trii dăsagi plini de parale
Și nu le stă nime'n cale.

Frunză verde stejar tare;
Hoțul intră-n codrul mare,
Cu dășagii de-a spinare...

Nu am trebuință să mai descriu mulțumirea ce ne-a pricinuit acest concert original la miezul nopții, în mijlocul unui codru. Tot acela ce simte în pieptul său o inimă de român mă va înțelege de la sineși.

Puțin mai târziu ne găseam împrejurul unei mese mult dorite, în schitul Hangului, mâncând întocmai ca lupul din Valahia, binecuvântând ospățul creștinesc a maicei M. A doua zi de dimineață eram pe drum, întorcându-ne la Piatra, fiindcă judecătorul ce era cu noi trebuia să se afle numai decât seara pe scaunul judecătoriei, pentru ca să hotărască soarta unui împricinat. Ne întoarserăm deci la Piatra în brișca numitului Temiso-fiu, precum ar zice oare cine, trudiți ca vai de noi și făcând o mie de meditări asupra deșertăciunii omenești asupra soartelor rele care se mestecă în planurile oamenilor, le încurcă, le împiedică și le prefac după capriciile lor.

Noi ne-am pornit de la Piatra ca să vedem portretul Domnului Alecsandru Lăpușneanul; ne-am pornit de la Pângărați cu gând să ne suim pe Ceahlău și nici un proiect nici celălalt nu l-am putut împlini. Așa sunt mai toate proiectele omenești, mai ales acele ce se ating de voiajuri. Le faci iarna și, cum răsare soarele de primăvară, se tolesc ca omătul.

Mănăstirea Pângărați – 1893

(Sursa: Alexandru Antoniu, *Album general al României, județul Neamțu*, 1893)